

Het biechtgeheim

Eerste druk, november 2012
© 2012 Anthonie van de Wardt

Fotografie: Wies Kluiters

ISBN: 978-90-484-2746-8
NUR: 340

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer
www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

HET BIECHTGEHEIM

Anthonie van de Wardt

PROLOOG

Dat geluid hoort hier niet.

Ergernis over de felle piep wanneer hij het hek verder openduwft. Of is het terecht, werkt het als waarschuwing? Een dodenakker waar achter de ingang stilte heerst en alleen plaats is voor natuurlijke geluiden.

Seizoen na seizoen bezoekt hij haar graf. Altijd weer vraagt hij zich af welk jaargetijde hij het meest waardeert. De zomer misschien? Wanneer de warmte zich schuil houdt in de blauwpaarse schaduwen; maanden die nooit over zouden mogen gaan. Nu is het de tijd van afgevallen blad dat ritselt onder zijn schoenen, een geluid dat zich vermengt met het knerpend grind. Zo gaan zijn gedachten terug naar vroeger terwijl ze walnoten zochten. Trefzeker gooide hij met zijn broers stukken hout in de boom. Even later rolden de noten over de grond. Daar werd dan fel om geknukt.

Hij grinnikt voor zich uit.

Behoedzaam loopt hij over het middenpad naar boven. De begraafplaats ligt tegen een helling en dat zal de bezoeker weten. Bij elke stap zet hij zijn stok zorgvuldig voor zich uit. Zijn adem schuurt en hij voelt een lichte pijn in zijn borst.

Ze ligt aan het einde van het derde pad links. Het op een na laatste graf voor de beukenhaag. Als een bruin tapijt ligt het blad op de steen. Steunend op zijn stok buigt hij wat naar voren en strijkt de bladeren zoveel mogelijk weg. Haar initialen worden zichtbaar: J.J. Nu zijn ogen wat minder worden lijkt het alsof er 'jij' staat. Het blijft schimmig wat voor rol zij in zijn leven heeft gespeeld. Voor het grootste deel afwezig maar altijd dichtbij. Naarmate de jaren verstreken werd pijnlijk duidelijk tot wat voor gevolgen haar daad had geleid.

Een briesje brengt nieuw blad.

Bedekt de steen en de uitgebeitelde letters.

Traag keert hij zich om.

DEEL I

AMSTERDAM 1943

I

‘Ik heb mijn oude werkgever bij de Duitsers aangegeven.’

Wanneer hij zich wat meer naar het rooster toebuigt kraakt de biechtstoel.

‘Kunt u dat herhalen?’ Er komt een lichte geur van parfum naar hem toe. Hij ruikt bloesem. De stem van de vrouw klinkt jong. Opnieuw luistert hij naar haar bekentenis. Geur en klank vullen elkaar aan. Hoewel hij haar nauwelijks ziet, krijgt hij het beeld van een mooie aantrekkelijke vrouw.

Haar wegsturen met een paar Weesgegroetjes en een belofte van beterschap zoals bij een jongen die opbiecht drie keer per dag te masturberen is onmogelijk. Penitentie dient in verhouding te staan tot de zonde.

Snel trekt hij het gordijntje opzij. Er wachten nog anderen. Dan vraagt hij haar volgende week terug te komen.

Nadat de laatste biechteling is vertrokken loopt hij naar de sacristie en probeert zich niet te ergeren aan een slingerende superplie en een lege wijnfles, achtergelaten door een paar slordige misdienaars.

Hij verblijft graag in deze ruimte. Sacristie, bergplaats met attributen voor de altaardienst die hij echter nooit zo zou benoemen tegenover anderen. Aandachtig wast hij zijn handen. Laat het water langer stromen dan nodig is en ruikt het koper van de kraan dat wedijvert met de geur van wierook. Een geur – misschien wel gewoon een lucht – waarmee elk voorwerp en kledingstuk in deze kamer is doordrenkt. Zorgvuldig droogt hij zijn handen en is nog steeds tevreden met zijn enige opstandige daad; het portret van de bisschop op een minder prominente plaats laten ophangen.

Heeft hij zich er door hem en zijn religieus fanatisme laten inluizen?

‘Gerard, jij bent nodig in Amsterdam,’ zei de bisschop zo’n anderhalf jaar geleden. ‘De mensen in dat provincieplaatsje van jou redden

het wel. Je hebt het daar duidelijk naar je zin maar het is oorlog. De parochianen in de stad hebben een stevige leidsman nodig. Pastoor Van Uilenburg is helaas overleden. Na overleg met de deken en met de overste van jouw orde ik ben er van overtuigd dat jij een waardig en vooral een verstandig opvolger zult zijn. Momenteel komen jouw kwaliteiten niet aan bod. Een parochie is een bedrijf. Jij neemt daar de leiding over een groep mensen die ons verdomd hard nodig heeft.’

Verschrikt keek hij op.

‘Ja, ik vloekte. Misschien besef je nu de ernst van je benoeming.’

Achteraf gezien had de man gelijk. De werkelijkheid van de oorlog is hier dagelijkse kost. De bezetter kun je vergelijken met een ongenode gast die zo onopvallend mogelijk in een hoekje lag te slapen. Nu is hij wakker, wordt steeds brutaler, stelt hoge eisen en begint om zich heen te slaan. Hij kan niet om de vreselijke feiten heen. Begonnen met zogenaamde bescheiden beperkingen, joden moesten hun radio inleveren en mochten niet meer van parken en zwembaden gebruik maken, zijn ze nu letterlijk bestempeld met een ster waar ‘Jood’ op staat en worden dagelijks afgevoerd naar kamp Westerbork. Vandaar worden zij per trein naar het oosten afgevoerd. Om daar te werken. Zo wordt er over gesproken. Zo wordt er over geschreven. Niet door het verzetskrantje ‘Trouw,’ dat wel eens per ongeluk expres in de kerk wordt achtergelaten en door de koster gevonden braaf bij hem wordt ingeleverd.

Het verzet tegen de Duitsers neemt toe. Grotendeels gebeurt dit ondergronds, het publiek komt dat alleen te weten wanneer het te maken heeft met een overval of een aanslag. Soms pleegt men verzet op de meest ondoordachte wijze. Op het onnozele af stond een aantal mensen op de Dam een zogenaamd Geuzenblad uit te venten. Nog geen half jaar later werden vijftien man van hun organisatie op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd.

Fietsen worden gevorderd. Hondenbezitters met vooral grote exemplaren raken hun huisdier kwijt; de beesten worden aan het front ingezet om mijnen ‘op te ruimen.’ Ook razzia’s kun je elke moment verwachten. Steeds meer joden onttrekken zich aan de opdracht zich te melden en houden zich verscholen. Het zogenaamde onderduiken

wordt normaal. Dat geldt ook voor mannen die worden opgeroepen om in Duitsland te gaan werken.

De bezetter is woedend over deze weerbarstigheid.

Heeft de bisschop voorzien dat dit zou gaan gebeuren? Mannen die hem om raad vragen. Vrouwen die bij hem komen klagen omdat ze na het vertrek van hun man naar Duitsland niets meer hebben vernomen.

‘Mevrouw, vertrouw op God. Bid tot Maria, zij zal u troost schenken.’

Door dit alles sluipt de oorlog zijn leven binnen. Wat moet hij aan met een vrouw die door haar verraad de Duitsers een handje heeft geholpen? Haar uithoren en naar een reden vissen, of zich in dit geval op de vlakte houden? Hij kan en mag niet meer doen dan haar goede raad geven. Belangrijk blijft, – en dat wordt de aankomend priester al vroeg voorgehouden – identificeer je noch met je biechteling, noch met zijn of haar zonde.

Hij is niet meer dan een doorgeefluik van God.

Hangt de geur van dat parfum nog om hem heen? Die vrouw heeft een melodieuze stem. Hij schat haar rond de dertig. ‘Ik heb mijn oude werkgever bij de Duitsers aangegeven.’ ‘Iemand aangeven,’ een eufemisme voor verraad. Is verraad erger dan ontrouw of diefstal? Misstappen die hij op het dorp verschillende malen heeft moeten aanhoren. De personificatie van het verraad is Petrus. Voordat de haan kraaide had hij Jezus, ook een soort baas, al drie keer verraden.

Zonder meer kwijschelding van zonden zit er niet in.

Met langzame bewegingen ontdoet hij zich van zijn stola en kazui-fel.

Nog steeds verbaast hij zich over de opkomst bij de vroegmis. Zat er in het dorp een slaperig groepje mensen, hier stroomt de kerk bijna vol. ‘De oorlog is goed voor ons kerkbezoek,’ zei de bisschop. ‘Hou je daar buiten; trek de ellende niet naar je toe. We zitten niet te wachten op verkeerde stoutmoedigheid. Oorlogen ontstaan maar worden altijd weer beëindigd.’

Er kwam zelfs een tevreden lachje op zijn gezicht.

De woorden van zijn meerdere deden hem denken aan de drijf-jachten waar hij als jongen fanatiek aan meewerkte. Kleding, wind-

richting en een gunstige opstelling van de geweren waren een vast gegeven. Het was één grote fuik en voor het wild geen ontkomen aan. In die zin goed vergelijkbaar met de huidige dreigende omstandigheden. Door de wrede opstelling van de Duitsers worden de mensen als vanzelf de kerk ingejaagd.

Achterin de kerk opent hij de deur die Van Uilenburg daar nog heeft laten aanbrengen. Een duidelijk achtergelaten erfenis. Ook door zijn getrouwen is hij nog lang niet vergeten. ‘Pastoor Van Uilenburg zei,’ of ‘Pastoor Van Uilenburg deed,’ zijn regelmatig uitspraken van zowel zijn huishoudster als de koster. Mensen die er niet aan kunnen wennen dat een leven eindig is en wensen en bevelen van de overledene niet meer gelden.

Door zijn overplaatsing zit hij opgezadeld met een nurkse huishoudster, een boertige koster en een brutale kapelaan. Eigenlijk schaamt hij zich voor die duidingen die meer thuishoren in een streekroman dan bij de realiteit van een stadsparochie.

De deur aan de zijkant van de kerk maakt het mogelijk om door de lange tuin de achterkant van de pastorie binnen te gaan. ‘Pastoor Van Uilenburg kreeg er een hekel aan om helemaal door de kerk en over straat naar huis te moeten omlopen.’ Een uitspraak van Marie die zij minstens een keer per week herhaalt.

Diep ademt hij de tuingeuren in en verlangt tegelijkertijd naar koffie die na de vroegmis het lekkerst smaakt.

Van Uilenburg dronk altijd thee.

Aan de briefjes op zijn tafel ziet hij dat er voor hem is opgebeld. Ook iets waar hij aan moet wennen; in het dorp had hij nog geen telefoon. Eén gaat over een uitvaart, de ander betreft een ziekenzalving. Het handschrift van Marie laat hem nog steeds glimlachen. Grote houten letters die hier en daar door het midden dreigen te breken.

Beslist schuift hij de handgeschreven berichtjes opzij. Zet zijn ellebogen op tafel en vouwt zijn handen. Lieve God. Pastoor van een parochie in de hoofdstad van het land. Er woedt een oorlog waar de Nederlanders volop bij betrokken zijn. Waarom valt het hem steeds moeilijker te bidden? Wanneer de kerk na het aanhoren van een paar

biechtelingen leeg en stil werd was het zijn gewoonte voor het altaar te knielen. Even aandacht voor zichzelf. Een kort gebed. Hem bedanken en kracht vragen voor de rest van de dag. Daar komt tegenwoordig niets meer van. Voelt hij zich weggezet door de bisschop die hem als een pion heeft doorgeschoven naar de voorste gelederen? Weg uit de provincie waar hij volop tijd had voor wat in de buurt kwam van cultuur. Vanuit een soort nadrukkelijke nonchalance opera's beluisterde of met de vrouw van de burgemeester en haar vriendinnen dichters las en becommentarieerde. Vooral de zwijmelige rijmsels van De Genestet waren populair bij dat clubje. Giechelend aandacht vragen: 'Leest u dat gedicht nog eens voor, u hebt zo'n mooie stem.'

'Ik had niet vaak meer aan dat huis gedacht, noch aan die tuin. Dit alles is verleden.'

Als vanzelf komen de eerste regels van Bloem's gedicht 'Kamperfoelie' in hem boven; een dichter die hij meer waardeert. Of Slauerhoff, waar de erotiek als luchtig cement tussen de regels verborgen ligt. *'Ik had het leven me anders voorgesteld/Meer als een spel van nauw betoomde krachten/Van grote passies en vermetel trachten.'*

Toen een van de dames hem voorstelde het boekje 'De kleine republiek,' van Lodewijk van Deyssel te gaan lezen had hij dat sterk afgeraden. De roman speelt zich af op het jongensinternaat Rolduc. De hoofdpersoon Willem speelt als vanzelfsprekend met zijn piemel en gaat op den duur bijzonder vriendschappelijk om met een paar leeftijdsgenoten. Gedrag dat hem met de dames moeilijk bespreekbaar leek. In vergelijking met deze parochie lijkt het leven dat hij daar heeft achtergelaten op een droom. De koffie met zelfgebakken cake. Het 'glaasje' tijdens een huisbezoek. Totale rust in de pastorie waardoor hij de gelegenheid kreeg een boek half uit te lezen en ongestoord te luisteren naar een van zijn geliefde opera's.

Letterlijk en figuurlijk een pastorale levenswijze.

Verloochent hij als Franciscaan zijn orde? 'De oorlog is goed voor ons kerkbezoek.' Woorden uit de mond van een bisschop. Een harde uitspraak die ook voor hem geldt. Keuzes maken is nooit zijn sterkste punt geweest. Het was ook niet noodzakelijk te kiezen. Alles lag reeds vast, leek bij voorbaat bekokstoofd. Vooral door zijn geboorte, niet

ver van het vestingstadije waar alles werd bepaald. Grond, water en stenen staan nog steeds stijf van het katholicisme. Eucharistievieringen, doopfeesten en processies regen zich als onvermijdelijke maar aange-name gebeurtenissen aaneen. Iedereen deed mee, feestte mee. Geroep op straat: Komde gij 'n bèkske doen?' De pastoor schreed waardig door de straatjes. Op zijn hoofd een bonnet met daaronder de zwarte toog met een lange rij knoopjes. Hij genoot volop respect en werd aangesproken met eerwaarde. Diezelfde man bepaalde dat Gerard Stein een kind van God was. Dat werd letterlijk tegen zijn ouders gezegd. Als gevolg van die uitspraak verdween hij naar het internaat van de Franciscanen in Venray. Hemelsbreed niet meer dan vijftig kilometer van huis maar voor zijn gevoel lag er een zee tussen. Het duurde meer dan een half jaar voordat zijn heimwee wegebde en hij zich schikte in het dagelijks ritme van het internaat. Leven met een groep 'gelijkgestemden.' Samen naar de Heilige mis. Samen eten. Samen studeren. Een vriend had hij er nooit gevonden.

'Ik had niet vaak meer aan dat huis gedacht.'

Toen dacht hij bijna dag en nacht aan de boerderij van zijn ouders. Nu vooral wanneer hij de geschreven berichtjes van Marie onder ogen krijgt. Haar handschrift lijkt op dat van zijn moeder; hij ziet dezelfde beverage onzekerheid van iemand die ooit heeft leren schrijven maar het bijna nooit meer doet. Zijn ouders zijn trots op zijn 'overplaat-sing.' Twee oude mensen die blij zijn voor hun zoon Grad en dat aan iedereen vertellen. Even bij hen op bezoek moet toch mogelijk zijn. De kapelaan zou het door de week makkelijk een paar dagen alleen kunnen rooien.

Waar zit die vent eigenlijk?

Hij zit nog steeds met gevouwen handen en besluit tot het allesom-vattende 'Onze vader.'

'Onze Vader die in de Hemel zijt

Uw Naam worde geheiligd

Uw Rijk kome

Uw wil geschiede...'

Na een nauwelijks hoorbaar klopje komt Marie binnen. 'O, meneer pastoor, neem me niet kwalijk, ik dacht dat...'